

Adroddiad i'r:	Cabinet
Dyddiad y Cyfarfod:	23 Ionawr 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Julian Thompson-Hill/ Richard Weigh
Awdur yr Adroddiad:	Richard Weigh, Pennaeth Cyllid
Teitl:	Cyllideb 2018/19 – Cynigion Terfynol

1. **Am beth mae'r adroddiad yn sôn?**

1.1 Mae'r adroddiad yn nodi goblygiadau Setliad Llywodraeth Leol 2018/19 a chynigion i gwblhau'r gyllideb ar gyfer 2018/19.

2. **Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?**

2.1 Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i'r Cyngor bennu cyllideb gytbwys y gellir ei chyflawni cyn dechrau pob blwyddyn ariannol a gosod lefel sy'n deillio o Dreth y Cyngor i ganiatáu i filiau gael eu hanfon at breswylwyr.

2.2 Darparu trosolwg o broses y gyllideb ac effaith Setliad Dros Dro Llywodraeth Leol ac ystyried cynigion i'r Cabinet eu hargymell i'r Cyngor llawn i osod y gyllideb ar gyfer 2018/19, gan gynnwys lefel Treth y Cyngor.

3. **Beth yw'r Argymhellion?**

3.1 Nodi effaith Setliad Llywodraeth Leol 2018/19.

3.2 Dylai'r Cabinet gefnogi'r cynigion a amlinellir yn Atodiad 1, sy'n cyd-fynd â'r tybiaethau a gyflwynwyd i aelodau yn y sesiynau briffio am y gyllideb a gynhaliwyd ar 1 Tachwedd 2017, ac o ganlyniad eu hargymell i'r Cyngor llawn er mwyn cwblhau cyllideb 2018/19.

3.3 Argymell i'r Cyngor, mai'r cynnydd cyfartalog mewn Treth y Cyngor sydd ei angen i gefnogi'r gyllideb yw 4.75%, sy'n adnabod y pwysau cost gynyddol mewn gofal cymdeithasol i oedolion a phlant trwy ddarparu cyllid ychwanegol o £1.5m.

4. **Manylion yr adroddiad**

4.1 Derbyniwyd y Setliad Llywodraeth Leol Terfynol ar gyfer 2018/19 ar 20 Rhagfyr ac roedd yn golygu lleihad o ran arian parod o -0.2% (y cyfartaledd yng Nghymru yn +0.2%). Y Setliad Dros Dro a dderbyniwyd yn Hydref yn dangos lleihad o -0.9% (cyfartaledd Cymru 0.5%). Er mwyn i'r sefyllfa ariannu fod yn niwtral o ran y pwysau cyllido *lleiaf posib* yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig, byddai angen i'r Setliad fod yn o leiaf +3.6%.

4.2 Mae'r newid rhwng y ddau yn adlewyrchu dyraniad ychwanegol o £20m i lywodraeth leol fel rhan o gynigion cyllideb derfynol Llywodraeth Cymru. Mae hyn yn dilyn cyllid ychwanegol a ddyrannwyd i Gymru o ganlyniad i gyllideb Llywodraeth y DU ym mis

Tachwedd ac yn lliniaru effaith y cynnig tâl cyflogwyr diweddaraf a oedd yn uwch na'r disgwyl ac yn adlewyrchu symud i ffwrdd o'r polisi gyda chap tâl o 1%.

Wedi'i gynnwys yn y Setliad mae 'trosglwyddiadau i mewn' (eitemau wedi eu cyllido gan y grant yn y gorffennol) o £2.9m. Sef:

• Elfen gwastraff o Grant Amgylchedd Sengl	£1.2m	
• Grant Cefnogi Byw'n Annibynnol Cymru		£0.8m
• Grant Gweithlu Gofal Cymdeithasol		£0.6m
• Plant sy'n Derbyn Gofal	£0.2m	
• Grant Gofal Seibiant i Ofalwyr	£0.1m	

4.4 Dylid nodi bod y Grant Amgylcheddol Sengl wedi cael ei dorri o 10%.

4.5 Mae cyfrifoldebau newydd hefyd wedi'u cynnwys yn y Setliad a bydd y rhain yn cael eu trosglwyddo yn uniongyrchol i'r gwasanaeth perthnasol. Sef:

• Cefnogaeth i Atal Digartrefedd	£0.155m	
• Cynnydd mewn Terfyn Cyfalaf ar gyfer Costau Gofal Preswyl		£0.251m

4.6 Y cynigion terfynol i falans cyllideb 2018/19 wedi eu dangos yn yr adran o Gynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor yn Atodiad 1. Mae'r prif benawdau yn cael eu hegluro'n gyffredinol wrth eu cyflwyno i'r Aelodau ym mis Tachwedd, gyda phrif newidiadau'r toriad i'r Setliad yn llai ond bod pwysau cost tâl wedi cynyddu. Y prif bwyntiau yw:

- Lleihad o 0.2% mewn arian parod i'r Setliad (GCR - £276,000)
- Pwysau tâl, pensiwn a Chyflog Byw Cenedlaethol yn cael eu hariannu (£1.6m)
- Pris a chwyddiant ynni (£250,000)
- Cynnydd o 1% i'r Ardoll Gwasanaeth Tân (£44,000)
- Lwfansau ar gyfer cynnydd i'r costau Cynllun Lleihau Treth Y Cyngor, lleihad mewn Grant Gweinyddu'r Adran Gwaith a Phensiynau a chronfeydd canolog wrth gefn (£740,000)

4.7 Yn ogystal, mae'r cyngor yn parhau i gefnogi ysgolion trwy ariannu tâl a chwyddiant perthnasol a symudiad mewn niferoedd disgyblion. Daw hynny i gyfanswm o gynnydd arian parod i ysgolion o £1.792m (cyfanswm o 2.7%). Bydd dyraniad y cyngor yn helpu i barhau gyda sefydlogrwydd y sefyllfa gyda balansau'r ysgol. Fodd bynnag mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi bod y Grant Gwella Addysg yn cael ei dorri o 11% a bydd hynny'n cael effaith ar gyllidebau ysgol.

4.8 Mae'r cynigion ar gyfer 2018/19 yn cynnwys buddsoddiad cyllideb refeniw ychwanegol yn y Blaenoriaethau Corfforaethol o £500,000. Mae hyn yn ychwanegiad i'r £1m o arian parod a adnabuwyd a chytunwyd arno yn ystod 2017/18.

4.9 Er mwyn ariannu'r pwysau a nodwyd, mae'n rhaid dod o hyd i arbedion o £4.6m. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Newidiadau i bolisi Darpariaeth Isafswm Refeniw'r Cyngor (cytunwyd arnynt gan y Cyngor Llawn ym Medi 2017) a chynhyrchu arbedion parhaus o £2m a darparu arian parod wrth gefn yn 2018/19

- Adnabod arbedion corfforaethol yn 2017/19 (£1m)
- Arbedion effeithlonrwydd gwasanaeth (£1.2m)
- Arbedion gwasanaeth (£0.4m)

- 4.10 Mae'r broses gyllideb ar gyfer 2018/19 yn gofyn i'r holl wasanaethau ar wahân i ysgolion i ddod o hyd i 1% o arbedion effeithlonrwydd ac i wasanaethau ar wahân i Wasanaethau Cefnogi'r Gymuned ac Addysg a Gwasanaethau Plant i ddod o hyd i arbedion pellach hyd at 2.8%. Mae'r targedau yn seiliedig ar dybiaethau MTFP mis Ebrill diwethaf. Ymgwymerwyd â phroses yn yr hydref i adolygu cynigion yr holl wasanaethau gyda Thîm Gweithredol Corfforaethol, aelodau arweiniol a Chyllid. Mae'r proses hefyd yn cynnwys dadansoddiad manwl o gyllidebau gwasanaeth, incwm a chronfeydd arian parod wrth gefn. Canlyniad y broses oedd i gadarnhau arbedion effeithlonrwydd o £1.2m i gael eu cymeradwyo a'u gweithredu gan y Pennaeth Gwasanaeth perthnasol. Dosbarthwyd manylion o'r holl arbedion effeithlonrwydd i aelodau a'u cofnodi yn llyfrgell yr aelodau ar-lein. Mae arbediad pellach o £411,000 wedi'i ystyried i gael effaith ar ddarpariaeth neu newid gwasanaeth mewn dull darparu. Mae'r rhain wedi'u rhestru yn Atodiad 2 ac mae Asesiadau Effaith ar Les ar gyfer pob cynnig wedi'u hatodi.
- 4.11 Adolygwyd ymholiadau MTFP y cyngor ym mis Gorffennaf ac ail-aseswyd pwysau cost. Tra bod y mwyafrif o ymholiadau MTFP wedi profi'n gywir, fe ddangosodd lefel y pwysau cost mewn darpariaeth gofal cymdeithasol i oedolion a phlant gynnydd o'i gymharu ag asesiadau blaenorol. Mae'r ddwy elfen o ddarpariaeth wedi gweld pwysau cost yn codi yn y blynyddoedd diwethaf ond mae'r cyngor wedi parhau i reoli'r pwysau trwy ddefnyddio cronfeydd arian parod penodol wrth gefn mewn ffordd sy'n helpu gyda'r effaith. Costau iechyd meddwl a darpariaeth i oedolion iau wedi cynyddu tu hwnt i ddisgwyliadau hyd yma yn 2017/18, gan olygu bod yr arian ar gael i helpu i leihau'r pwysau yn y blynyddoedd nesaf. Mae'r un broblem wedi codi yn y lleoliadau preswyl arbenigol i blant lle mae nifer y lleoliadau wedi cynyddu'n sylweddol yn y flwyddyn ddiwethaf.
- 4.12 Gan fod natur y pwysau yn barhaus nid yw'n bosib cynnal y pwysau heb gynyddu sail gyllido y cyngor yn barhaol. Gan fod cymorth ariannol gan Lywodraeth Cymru yn lleihau yn flynyddol mae'n rhaid cwrdd â'r baich yn lleol ac felly cynigir cynnydd uwch na gynlluniwyd yn y lle cyntaf ar gyfer Treth Y Cyngor.
- 4.13 Trwy godi Treth y Cyngor o 4.75% fe godir £945,000 ychwanegol o'i gymharu â'r cynnig gwreiddiol o 2.75%. Mae'r cyfanswm ychwanegol yn cael ei ddefnyddio fel rhan o'r cynllun cyffredinol sy'n cynnwys dyraniad ychwanegol i ofal cymdeithasol o £1.5m. Byddai'r cynnydd arfaethedig yn ychwanegu £56.58 y flwyddyn i gost eiddo Band D cyffredin (£1.08 yr wythnos) ac yn £23.82 y flwyddyn (46c yr wythnos) yn fwy na'r cynnig gwreiddiol. Amlinellir hyn yn Atodiad 3.
- 4.14 Mae cynigion y gyllideb yn parhau i gynnwys elfen o gyllido arian parod i gefnogi'r sefyllfa derfynol. Nid yw hyn byth yn sefyllfa ddelfrydol i fod ynddi ac mae'n adlewyrchu'r sefyllfa ariannol anodd parhaus y mae'r cyngor yn ei wynebu. Mae'r arian parod a ddynodwyd ar gyfer 2018/19 wedi'i gynhyrchu o adolygiad polisi Isafswm Darpariaeth Refeniw ac yn galluogi arian parod a ddynodwyd yn flaenorol ar gyfer 2018/19 i gael ei ddefnyddio yn 2019/20 hefyd. Bydd hynny'n helpu i leihau'r effaith o

ostyngiadau cyllido pellach yn 2019/20, sydd yn ôl rhagdybiaethau presennol yn golygu bydd bwlch yn y gyllideb o £6.4m.

5. **Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?**

5.1 Mae rheolaeth effeithiol o gyllideb y cyngor a chyflawni'r strategaeth gyllidebol a gytunwyd yn sylfaen i weithgareddau ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol. Mae'r cynigion yn cynnwys dyraniadau i gefnogi blaenoriaethau newydd.

6. **Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?**

6.1 Fel y nodir uchod.

7. **Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les? Gellir lawrlwytho adroddiad cyflawn yr Asesiad o Effaith ar Les oddi ar y [wefan](#), a dylid ei gynnwys fel atodiad i'r adroddiad hwn.**

7.1 Mae asesiadau lles ar gyfer y cynigion arbedion yn Atodiad 2 a'r cynnydd yn Nhreth y Cyngor wedi'u hatodi. Mae asesiad ar gyfer y newid ym mholisi IDR wedi'i gynnwys yn yr adroddiad i'r Cyngor ym mis Medi.

8. **Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?**

8.1 Cafodd aelodau eu briffio ar y sefyllfa ariannol ym mis Medi ac yn dilyn y cyhoeddiad setliad dros dro ym mis Hydref. Cynhaliwyd dwy sesiwn briffio yn benodol ar y gyllideb ym mis Tachwedd. Mae UDA wedi bod yn rhan o broses y gyllideb.

9. **Datganiad y Prif Swyddog Cyllid**

9.1 Nod proses y gyllideb yw sicrhau bod y cyngor yn cyflwyno cyllideb gytbwys. Mae'r ansicrwydd ynghylch lefel y setliadau ariannol yn y blynyddoedd diwethaf wedi ei gwneud yn fwy heriol i gynllunio'n ariannol mewn amgylchiadau a oedd eisoes yn anodd.

Mae'n fwy tebygol nawr y bydd gostyngiadau cyllid sylweddol i awdurdodau lleol yng Nghymru yn parhau yn y tymor canolig ac er y bydd y cyngor bob amser yn ymdrechu i fod yn fwy effeithlon er mwyn arbed arian, efallai na fydd hyn ynddo'i hun yn ddigonol yn y dyfodol. Mae'r dyfyniad MTFP presennol yn dangos bod angen arbed dros £6m y flwyddyn ar gyfer y ddwy flynedd nesaf. Bydd hyn yn cael effaith sylweddol ar y cyngor a'r gwasanaethau a ddarperir.

Mae'r cyllideb a gynigir ar gyfer 2018/19 yn rhoi amser i'r cyngor ddatblygu rhaglen cyllideb a chynigion ar gyfer y ddwy flynedd ariannol i ddod. Bydd yr MTFP yn cael ei ddiweddarau ddechrau 2019 ac yn tanategu'r broses cyllideb ar gyfer y ddwy flynedd i ddod.

Mae pwysau gofal cymdeithasol yn risg barhaus i hyn ac i'r holl gynghorau eraill. Mae'r cynigion yn 2018/19 yn helpu gyda'r galw a'r pwysau o ran cost ond nid yw'n ddigon i ariannu'r holl bwysau sylfaenol yn barhaol. Mae pwysau cost mewn gwasanaethau eraill yn cael eu rheoli ond yn peri risg ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Os na fydd y cynigion yn yr adroddiad hwn yn cael eu derbyn bydd yn rhaid cyflwyno cynigion eraill fel bod balans y gyllideb yn gywir.

10. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1 Mae proses y gyllideb ynddi ei hun yn fesur ar gyfer rheoli risg, gyda'r nod o ddynodi, asesu a chytuno ar gynigion y gyllideb mewn modd wedi'i gynllunio ac sy'n amserol.

10.2 Mae methiant i gytuno i'r cynigion heb allu cynnig atebion eraill posibl yn peri risg wrth geisio cyflawni balans ar gyfer cyllideb 2018/19.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

11.1 Dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.